

Broedvogelrapport 2013-2018 beschikbaar

Glenn Vermeersch, Koen Devos, Gerald Driessens, Joris Everaert, Simon Feys, Marc Herremans, Thierry Onkelinx, Eric Stienen & Filiep T'Jollyn
[glenn.vermeersch@inbo.be]

Begin september verscheen het langverwachte broedvogelrapport waarin alle gegevens uit de periode 2013-2018 uit het ABV- en BBV-project, alsook uit databronnen als www.avimap.be en www.waarnemingen.be werden gebundeld. Het rapport toont heel duidelijk waar onze kennis-lacunes zich momenteel bevinden en waarom de behoefte aan de nieuwe Vogelatlas erg groot is. Hoewel we een behoorlijk goed beeld hebben

van de korte- en lange termijntrends van bijna alle Vlaamse broedvogelsoorten, ontbreken voor een aantal soorten toch betrouwbare, jaarlijkse aantalschattingen. Ook de precieze verspreiding en de regionale zwaartepunten in die aantallen en verspreiding zijn soms minder goed gekend.

In totaal worden in het rapport 182 soorten besproken. Dit zijn nagenoeg alle in Vlaanderen broedende vogels met uitzondering van enkele weinig verspreid voorkomende exoten. De gekende korte en lange termijn trends voor broedvogelsoorten (resp. 2007-2018 en 1980-2018) lopen grotendeels gelijk. Op de korte termijn is er een wat hoger aandeel afnemende soorten terwijl op de lange termijn meer soorten als ‘fluctuerend’ worden omschreven. In het algemeen kunnen we stellen dat aan landbouwgebied gebonden vogelsoorten blijvend (fors) afnemen. Ook lange afstandstrekkers (sub-Sahara migranten) vertonen een gemiddeld duidelijk negatieve trend. Bosvogels vertonen als groep een meer gematigd beeld, maar nemen gemiddeld toch ook af, vooral onder invloed van de individuele trends van lange afstandstrekkers onder die bosvogelsoorten. Tenslotte blijken soorten gebonden aan moerasvegetaties eveneens sterk onder druk te staan.

Je kan het rapport met alle individuele soortteksten integraal downloaden via [deze link](#).

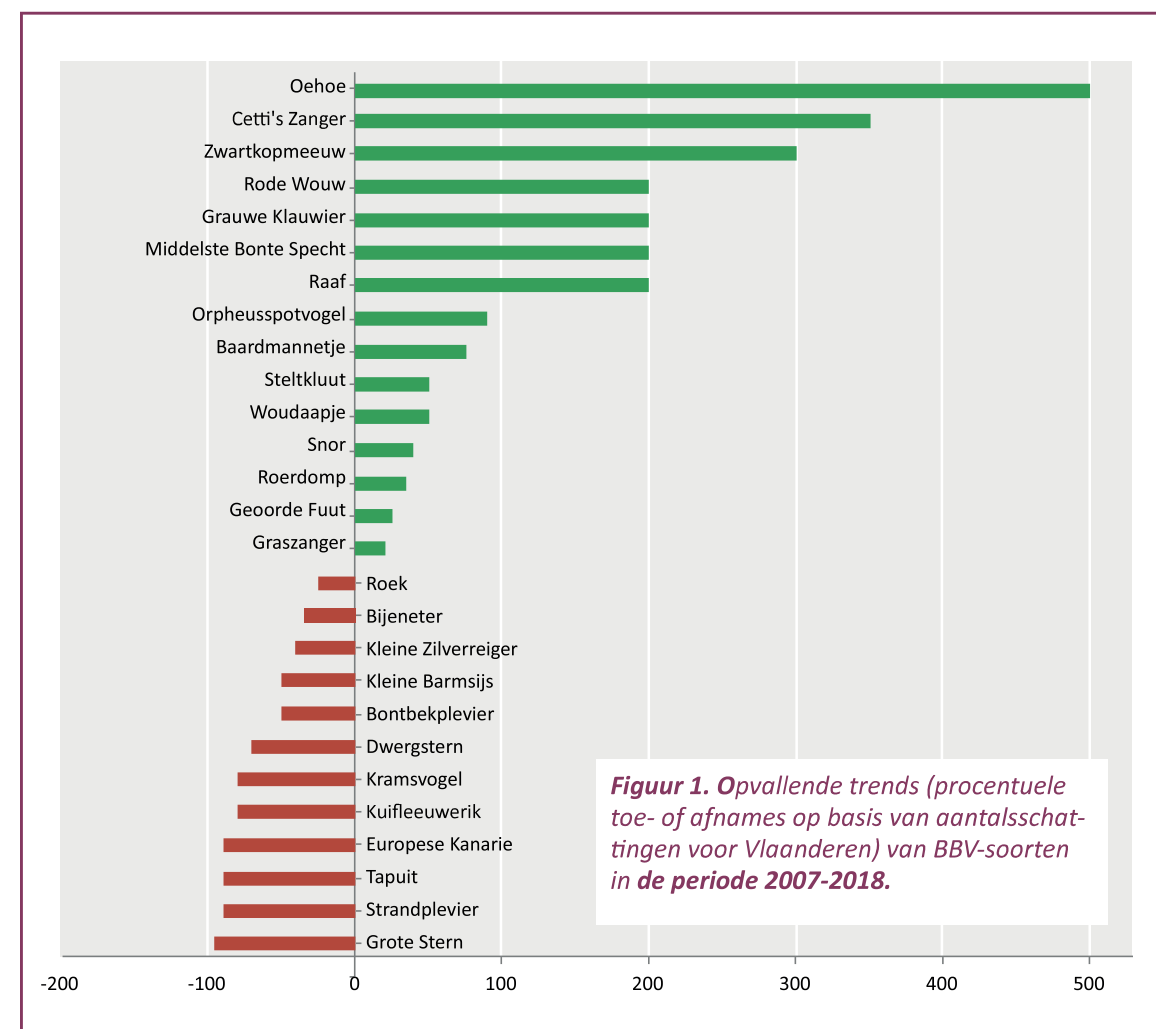
Winnaars en verliezers...

In wat volgt overlopen we kort enkele opvallende ‘winnaars en verliezers’ binnen de groep van respectievelijk BBV- en ABV-soorten (Figuur 1 en Figuur 2).

Opvallende toenames zijn er van echte nieuwkomers als Raaf en Oehoe. Terwijl de (her)kolonisatie door Raaf van bosrijke regio’s in Vlaanderen erg langzaam gaat, lijkt het erop dat Oehoe, sinds het eerste broedgeval in 2005, aan een bijzonder snelle opmars bezig is. Verheugend is ook dat een Europees sterk bedreigde soort als Rode Wouw stilaan een weliswaar kleine populatie opbouwt in de Voerstreek. Ook Zwarte Wouw lijkt overigens aan een voorzichtige toename bezig te zijn. In diezelfde Voerstreek bevindt zich de kernpopulatie van Grauwe Klauwier in Vlaanderen en ook die soort lijkt de voorbije jaren steeds meer uit te breiden. Andere soorten met een overwegend zuidelijk areaal in Europa zijn eveneens goed vertegenwoordigd aan de positieve zijde van Figuur 1: Cetti’s Zanger, Orpheusspotvogel, Baardmannetje, Steltkluut en Graszanger profiteren wellicht van het geleidelijk opwarmende klimaat en de ermee gepaard gaande zachtere winters. Wellicht niet toevallig werd in 2017 ook voor het eerst sinds lang weer een broedgeval van Hop genoteerd in Vlaanderen (Verdonck & Driessens 2018). Toch zijn er ook zuidelijke soorten die een (tijdelijke) terugval kenden. Bijeneter breekt nog steeds niet echt door in Vlaanderen en blijft voorlopig een erg onregelmatige broedvogel. Ook Kleine Zilverreigers blijven voorlopig een zeldzaamheid, hoewel

Oehoe - Rollin Verlinde/Vilda

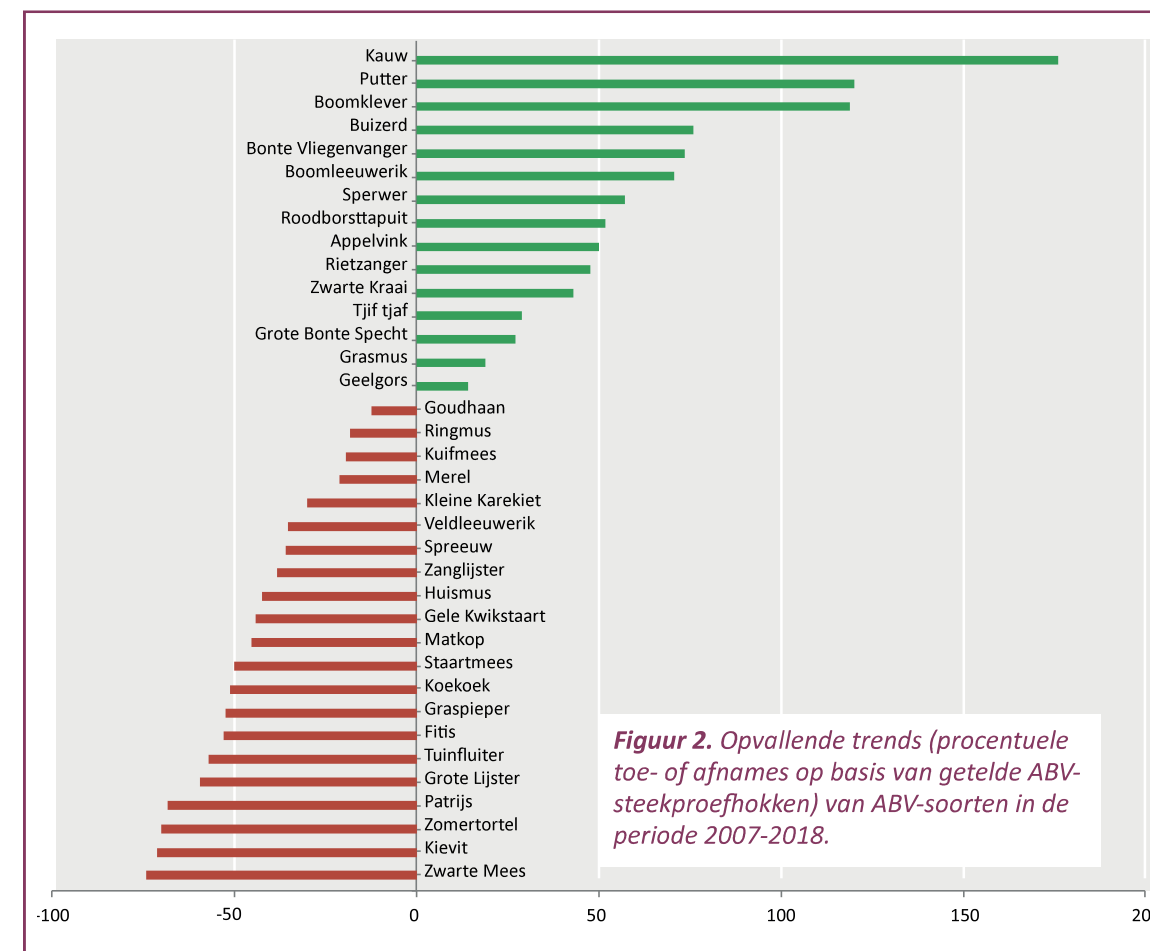
Figuur 1. Opvallende trends (procentuele toe- of afnames op basis van aantalschattingen voor Vlaanderen) van BBV-soorten in de periode 2007-2018.

ze erg recent toch weer wat uitbreiden. De afname van Europese Kanarie is enorm en toch enigszins onverwacht. Het aandeel soorten gebonden aan stranden, duinen, slikken en schorren valt eveneens op: Grote Stern, Dwergstern, Tapuit, Kuifleeuwerik en Strandplevier broeden nog slechts in marginale aantallen in Vlaanderen. Grauwe Gors ten slotte is een symboolsoort voor de teloorgang van de diversiteit in ons landbouwgebied en de kans lijkt groot dat deze eveneens zal verdwijnen als broedvogel in Vlaanderen.

De eerste twee telcycli van het ABV-project (periode 2007-2012) resulteerden in een tamelijk duidelijk beeld: landbouwsoorten namen flink af als groep, terwijl de situatie in de bossen (status quo tot lichte toename) en vooral bij de generalisten (soms forse toename bij tuinvogels en andere soorten die zich wisten aan te passen aan toenemende verstedelijking) leek mee te vallen. Twee extra telcycli (2013-2018) resulteerden in een eerder negatief beeld bij alle hierboven vermelde groepen. Zoals bij alle samengestelde trends is het steeds raadzaam er de individuele soort-trends op na te slaan om op die manier eventueel andere patronen te ontrafelen. In het verliezende kamp zitten veel soorten die typisch zijn voor het landbouwgebied. Kievit, Patrijs, Zomertortel, Graspieper, Gele Kwikstaart, Spreeuw, Veldleeuwerik en Ringmus nemen allemaal flink af. Daartegenover staan weinig winnaars in datzelfde landbouwgebied: enkel Geelgors en Roodborsttapuit zitten in de lift. Roodborsttapuit is bovendien een soort waarvan een groot deel van de Vlaamse populatie in onze resterende heidegebieden broedt en het ook daar erg goed doet. Dat zien we overigens ook bij Veldleeuwerik: forse afname in het landbouwgebied, maar toenemend in heidegebied mits er een voor die soort gepast maaibeheer wordt gevoerd. Positieve trends in landbouwgebied lijken enkel nog voorbehouden voor enkele soorten die eerder aan de perceelsranden zijn gebonden dan aan de teelten zelf. Ook de toename van Putter, Grasmus en lokaal in de polders ook Rietzanger speelt zich vooral af in de perceelsranden. Ook andere soortgroeperingen resulteren in een gemiddeld negatief beeld zoals voor standvogels en lange afstandstrekvogels.

Gemiddeld een somber beeld...

Samengevat kunnen we stellen dat de in het broedvogelrapport verzamelde cijfers een eerder negatief beeld schetsen. Nagenoeg 50% van het landoppervlak in Vlaanderen bestaat uit landbouwgebied en daar zijn de trends overwegend erg negatief, vooral dan bij soorten die aan de teelten zelf gebonden zijn. Hoewel in andere leefgebie-

Boomleeuwerik profiteert volop van het in grote heidegebieden gevoerd natuurbeheer waar vaak wordt ingezet op heideherstel in verboste delen van het terrein. De ontstane open plekken worden meestal snel door deze soort gekoloniseerd. In een later stadium profiteert ook Nachtzwaluw van dat beheer. - Glenn Vermeersch

den een meer wisselend beeld naar voren komt, is ook daar gemiddeld genomen heel wat reden tot bezorgdheid. Een opsteker voor natuurbeherende instanties als ANB en Natuurpunt is dat sommige soorten blijken te profiteren van lokaal gevoerd natuurbeheer in beschermde gebieden (bv. Boomleeuwerik, Roerdomp, Woudaapje, Kluut). Positief is ook dat heel wat standvogelsoorten in onze bossen het relatief goed doen. Die bosgebieden blijken lokaal ook kwalitatief voldoende rust en voedsel te bieden aan nieuwkomers als Raaf en Oehoe. Rekening houdend met de voor Vlaanderen gestelde IHD-doelen is er vooral nog veel werk voor soorten van moerassen en kustbroedvogels.

Vlaanderen in Europa

De in het rapport gepresenteerde cijfers sluiten grotendeels aan bij wat onze buurlanden rapporteren en bij wat men verspreid doorheen Europa vaststelt (www.ebcc.info). Dat is ook niet verwonderlijk gezien o.a. de landbouwpraktijken in toenemende mate vanuit Europa gestuurd worden. Bovendien zijn alle vogelsoorten erg mobiel in vergelijking met andere soortengroepen waardoor we niet kunnen spreken van exclusief 'Vlaamse' of 'Belgische' populaties. Dat soorten als Tapuit, Paapje en Kuifleeuwerik op het punt staan om als broedvogel te verdwijnen, heeft ook te maken met de sterk negatieve Europese trend en het feit dat onze regio zich op de rand van het Europese areaal bevindt waardoor een inkrimping van dat areaal hier meteen tastbaar wordt. Hoewel (een deel van) de oorzaak van de negatieve trends dus ongetwijfeld buiten onze regio valt (bv. ook jacht tijdens de trek en verslechterde omstandigheden in de overwinteringsgebieden), kan het Vlaamse natuurbeleid, al dan niet met Europese steun, voor heel wat soorten alsnog hulp bieden. Lokaal slaagt me daar in door strikte bescherming en handhaving in (Natura 2000-) natuurgebieden en door het ontwikkelen van nieuwe natuur zoals in havengebieden of langs grote rivieren in het kader van het Sigma-plan. Of regionale soortbeschermingsplannen zoals bv. voor Grauwe Kiekendief en Porseleinhoen zullen slagen in hun opzet moet nog blijken. In agrarisch gebied wordt, mits subsidiëring in het kader van het Europese programma voor plattelandsontwikkeling, getracht tenminste lokaal het tij te keren. Erg lokaal lijken dergelijke initiatieven goed uit te pakken, maar de schaal waarop dit gebeurt, is vooralsnog te beperkt om de hier gerapporteerde, negatieve trends te keren. De recente aanzet tot het nieuwe Europese landbouwbeleid voor de komende jaren is alvast geen stap in de goede richting!

Porseleinhoen kan in de toekomst hopelijk profiteren van de uitvoer van het specifieke soortbeschermingsplan. Door de nog deels uit te voeren Sigma-natuurinrichting zullen ongetwijfeld nieuwe, voor de soort geschikte locaties in onze riviervalleien ontstaan - Glenn Vermeersch

Kenmerkend voor de malaise in de open landbouwgebieden is de fors dalende trend (-59%) van Kievit - Glenn Vermeersch